

MARCIN A. KLEMENSKI
Uniwersytet Jagielloński

Augustianie-eremici w Grodkowie (ok. 1294 – ok. 1524)

1. Opracowania – 2. Próba rekonstrukcji dziejów – 3. Schyłek

Dzieje zakonu augustianów-eremitów na terenie obecnej Polski należą do najmniej zbadanych przez historiografię. Winę za ten stan rzeczy ponosi niestety okres Reformacji, kiedy to wiele klasztorów eremickich na terenie Śląska, Pomorza i państwa Zakonu Krzyżackiego zostało zlikwidowanych, z kolei archiwalia dotyczące placówek na terenie Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego uległy zniszczeniu i rozproszeniu na skutek kasat dokonanych przez państwa zaborcze w XIX w.

1. Opracowania

Do najważniejszych prac dotyczących augustianów-eremitów należą publikacje Grzegorza Utha (mocno już niestety przestarzałe w wielu partiach)¹, Adalbero Kunzelmana, który opracował dzieje prowincji bawarskiej, do której należały wszystkie klasztory śląskie i polskie²; ważne są też opracowania Zofii Kratochwil³,

¹ G. UTH, *Szkic historyczno-biograficzny Zakonu Augustiańskiego w Polsce*, Kraków 1930.

² A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten*, cz. III: *Die Bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, Würzburg 1972.

³ Z. KRATOCHWIL, *Augustianie w Chojnicach (1356–1819)*, RGd 49 (1989), z. 1, s. 23–49; TAŻ, *Augustianie w Warszawie. Kościół i klasztor św. Marcina*, WStT 7 (1994), s. 191–216; TAŻ, *Augustianie w metropolii lwowskiej od końca XIV do połowy XIX wieku*, RTK 42 (1995), z. 4, s. 67–103.

Mariana Biskupa⁴ oraz Marcina A. Klemenskiego⁵. Wśród śląskich klasztorów augustianów-eremitów (Grodków, Chojnów, Dzierżoniów, Wrocław) najlepiej opracowany jest wrocławski konwent św. Doroty – monografię klasztoru napisał Chrisogonus Reisch⁶. Pozostałe zaś klasztory są tylko wspomniane sporadycznie.

Sam klasztor grodkowski został częściowo opisany w dziele wydanym przez A.C. Beck's Wittwe⁷, artykule dotyczącym śląskich mendykantów autorstwa Gabrieli Wąs⁸ oraz w hasłach encyklopedycznych, które są dziełem Karla-Ernsta Schellhammera⁹ i Marii Wrzeszcz¹⁰. Jednak wszystkie te publikacje, które mówią o grodkowskim konwencie, nie wychodzą poza sentencję, że taki klasztor istniał. Z kolei Rafał Eysymontt, widząc tak nikłą liczbę źródeł dotyczących tego klasztoru, podał nawet w wątpliwość jego istnienie¹¹. Z kolei Hermann Neuling, Tadeusz Silnicki, Kazimierz Dola i Józef Mandziuk w swych pracach nie wychodzą szerzej poza konstatację, że klasztor w Grodkowie powstał przed 1294 r.¹²

2. Próba rekonstrukcji dziejów

Dzieje samego klasztoru augustianów-eremitów w Grodkowie są niestety dość tajemnicze, niewiele źródeł przechowało wiadomości na jego temat, jednak ze szczątków tego, co się zachowało, można dokonać próby rekonstrukcji dziejów konwentu.

⁴ M. BISKUP, *Średniowieczna sieć klasztorów w państwie Zakonu Krzyżackiego w Prusach (do 1525 roku)*, w: H. GĄPSKI, J. KŁOCZOWSKI (red.), *Zakony i klasztory w Europie Środkowo-Wschodniej. X–XX wiek*, Lublin 1999, s. 49–70.

⁵ M.A. KLEMENSKI, *Klasztor augustianów-eremitów w Sierakowie nad Wartą (XIV–XV w.)*, NP 122 (2015), s. 5–13.

⁶ C. REISCH, *Geschichte des Klosters und der Kirche St. Dorothea in Breslau*, Breslau 1908.

⁷ *Chronik der Stadt Grottkau: mit Benutzung amtlicher Quellen*, A.C. BECK'S WITTWE (wyd.), Grottkau 1867.

⁸ G. WĄS, *Zakony mendykanckie na Śląsku w średniowieczu*, SKHS 53 (1998), z. 3–4, s. 415–434.

⁹ K.E. SCHELLKAMMER, *Grottkau*, w: H. STOOB, P. JOHANEK (wyd.), *Deutsches Städtebuch. Handbuch Städtischer Geschichte*, t. I: *Schlesien*, Stuttgart – Berlin – Köln 1995, s. 144.

¹⁰ M. WRZESZCZ, *Grodków*, EK, t. VI, Lublin 1993, kol. 166.

¹¹ R. EYSYMONTT, *Kod genetyczny miasta. Średniowieczne miasta lokacyjne na tle urbanistyki europejskiej*, Wrocław 2009, s. 644, przyp. 460.

¹² H. NEULING, *Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, Breslau 1902, s. 89; T. SILNICKI, *Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku*, Warszawa 1953, s. 375; K. DOLA, *Dzieje Kościoła na Śląsku*, cz. 1: *Średniowiecze*, Opole 1996, s. 86; J. MANDZIUK, *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, t. I, cz. 2: *(1302–1417)*, Warszawa 2004, s. 337.

2.1. Fundacja

Już sama data fundacji niestety nie jest pewna. Wiadomo, że klasztor musiał powstać przed rokiem 1294, kiedy to Jan, tytularny biskup Lacedemonu, nadał czterdziestodniowy odpust dla pielgrzymów, którzy nawiedzą kościół klasztorny w święta Pańskie, maryjne oraz w dni, kiedy przypadają wspomnienia świętych apostołów i Augustyna z Hippony¹³. Kościół posiadał wezwanie Świętego Piotra i Pawła¹⁴.

Zagadką pozostaje sprawa fundatora klasztoru. Trzeba wiedzieć, że Grodków według Anny Rutkowskiej-Płachcińskiej miał być lokowany jako miasto około 1250 r.¹⁵, z kolei zaś Tomasz Jurek uściśla datę lokacji na lata 1241–1248¹⁶. Po 1253 r. Grodków miał przejść z rąk Pogorzeliów w ręce księcia wrocławskiego Henryka III Białego¹⁷. Władysław Dziewulski wychodzi z założenia, że lokacja Grodkowa odbyła się z inicjatywy Henryka III Białego, który miał zaanektować część majątku ziemskiego Mrocza z rodu Pogorzeliów, i przyjmował, że lokacja miasta dokonała się ok. 1253 r.¹⁸ W ten sposób Henryk III jakoby miał dążyć do zmniejszenia znaczenia rodu Pogorzeliów poprzez uniemożliwienie skorzystania przez Mrocza Pogorzelę z regale targowego i karczemnego¹⁹.

Dopiero w II połowie XIV w. miasto przeszło na własność biskupów wrocławskich, którzy stworzyli tam potężny kompleks majątkowy zwany księstwem grodkowskim, później zaś nysko-otmuchowskim²⁰. Trzeba zatem uznać, że klasztor w Grodkowie musiał powstać w okresie między 1256 a 1294 r., a więc w czasie od Wielkiej Unii²¹ do pierwszej o nim wzmianki. Jeżeli założymy, że klasztor

¹³ W. IRGANG, H. APPELT, J.J. MENZEL (wyd.), *Schlesisches Urkundenbuch*, t. VI: 1291–1300, Köln 1998, nr 166; C. GRÜNHAGEN, K. WUTKE (wyd.), *CodSil*, t. VII: *Regesten zur schlesischen Geschichte*, cz. 3: *Bis zum Jahre 1300*, Breslau 1886, nr 2335; *Chronik der Stadt Grottkau: mit Benutzung amtlicher Quellen*, s. 267.

¹⁴ N. NEULING, *Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, s. 83.

¹⁵ A. RUTKOWSKA-PŁACHCIŃSKA, *Strzelin, Ścinawa, Grodków: nieudane możnowładcze założenia targowe w XIII wieku*, „*Studia z Dziejów Osadnictwa*” (1965), t. III, s. 64.

¹⁶ T. JUREK, *Trzynastowieczne lokacje miejskie w dobrach Pogorzeliów*, w: C. BUŚKO (red.), *Civitas et villa. Miasto i wieś w średniowiecznej Europie Środkowej*, Wrocław 2002, s. 91.

¹⁷ R. EYSYMONTT, *Kod genetyczny miasta*, s. 311.

¹⁸ W. DZIEWULSKI, *Lokacja Grodkowa na prawie zachodnim*, KHKM 17 (1969), s. 503–508.

¹⁹ *Tamże*, s. 508.

²⁰ R. EYSYMONTT, *Kod genetyczny miasta*, s. 311.

²¹ Wielka Unia 1256 r. była wydarzeniem związanym z początkiem zakonu augustianów-eremitów. 1 marca 1256 r. przedstawiciele różnych eremickich zgromadzeń (w liczbie około piętnastu) zgromadzili się w rzymskim kościele *S. Maria del Popolo* i podjęli decyzję o zjednoczeniu zgroma-

w Grodkowie był inicjatywą książęcą, to wśród potencjalnych fundatorów musimy widzieć książąt wrocławskich. W tym okresie władzę sprawowali Henryk III Biały, Władysław, arcybiskup salzburski, który w latach 1268–1270 był regentem księstwa wrocławskiego, Henryk IV Probus albo Henryk V Brzuchaty. Osobiście skłaniałbym się ku ostatniemu ze względu na to, że był również księciem legnickim i za jego rządów powstał kolejny klasztor augustianów-eremitów – w Chojnowie (1299 r.). Jednocześnie brak na to pewnych dowodów. Niewykluczone również, że była to samodzielna inicjatywa zakonna, zwłaszcza że na terenie Śląska bujnie rozwijały się inne zakony mendykanckie (dominikanie, franciszkanie), a sami augustianie-eremici nie mieli jeszcze tu placówek, więc wykorzystali możliwość fundacji w Grodkowie, która jeszcze nie posiadała żadnego klasztoru. Mogła to być pewna forma rywalizacji z innymi mendykantami, próbując docierać tam, gdzie jeszcze pozostali nie zdążyli.

2.2. Lokalizacja

Znana jest nam lokalizacja budynku klasztornego, podał ją nam Władysław Dziewulski. Mianowicie miał się on znajdować na rogu ul. Krowiej (obecnie Reymonta), idąc od rynku po lewej stronie²². Niestety autor nie podał nam źródła tej informacji. Obecnie na miejscu klasztoru znajdują się kamienice mieszczańskie, niewykluczone, że w swych partiach murów posiadają fragmenty średniowiecznego klasztoru, jednak tę kwestię wyjaśnić muszą szczegółowe badania architektoniczne, jak i archeologiczne. Jest to jedyny nam znany klasztor augustianów-eremitów na Śląsku, który był położony przy samym rynku. W ten sposób została zaburzona oś sakralno-symboliczna, jak i oś handlowo-funkcjonalna, którą błędnie zrekonstruował R. Eysymontt, sądząc, że klasztor mógł znajdować się na miejscu obecnego kościoła poewangelickiego²³.

dzeń, która została 9 kwietnia 1256 r. potwierdzona bullą *Licet Ecclesiae* przez papieża Aleksandra IV., zob. B. VAN LUIJK (wyd.), *Bullarium Ordinis Eremitarum S. Augustini. Periodus formationis 1187–1256*, Würzburg 1964, s. 128–130.

W. DZIEWULSKI, *Grodków w dwóch pierwszych wiekach swego istnienia (do roku 1450)*, w: *Z przeszłości i terażniejszości Grodkowa. Materiały na sesję popularnonaukową*, cz. 1, Opole 1968, s. 43; W.M. CEBULKA, *Dzieje kościołów i wyznań w Grodkowie*, Grodków 1999, s. 13.

²³ R. EYSYMONTT, *Kod genetyczny miasta*, s. 314.

2.3. Wydarzenia

Około 1315 r. biskup wrocławski Henryk z Wierzbna nadał mendykanom (w tym i augustianom-eremitom) przywilej głoszenia kazań w kościołach parafialnych, sprawowanie sakramentów świętych bez zgody miejscowego plebana, jak również możliwość odpuszczania grzechów zarezerwowanych dla biskupa na terenie diecezji wrocławskiej²⁴. Po roku 1344, kiedy to biskupi wrocławscy przejęli Grodków, miejscowi augustianie-eremici musieli się w jakiś sposób związać z dworem biskupów wrocławskich. Z 13 maja 1404 r. znamy wzmiankę o tym, że ówczesny biskup wrocławski, Waclaw II, książę legnicki wraz z miejscowym plebanem grodkowskim miał prowadzić procesję Bożego Ciała do kościoła klasztorowego²⁵.

Na 26 stycznia 1410 r. datowany jest dokument niezwykle cenny dla dziejów klasztoru. Jest to akt, w którym przeor Kasper Brunonis z Brzegu wraz z wymienionym konwentem potwierdzają darowiznę Konrada, plebana w Jaworze, i Jana, plebana w Gierałtowcu, na rzecz klasztoru, w zamian za to bracia zobowiązali się odprawiać mszę za zbawienie ich dusz²⁶. W tym dokumencie oprócz przeora wymienieni są jeszcze: podprzeor Idzi, zakrystianin Urban, szafarz Friczek oraz bracia: Franciszek z Chociebuża, Jan Gerlachsdorf, Piotr Wansau, Wawrzyniec Bauder oraz Wawrzyniec²⁷. W przypadku Jana Gerlachsdorfa można wysnuć hipotezę, że pochodził z drobnorycerskiej rodziny dziedziców wsi Gilów koło Niemczy (Gilów-Girlachsdorf), a z kolei Piotr Wansau mógł pochodzić z Wiązowa (Wansen). Jak widać na podstawie tego dokumentu, obszar rekrutacji do klasztoru grodkowskiego był dość spory, skoro obejmował kandydatów z Łużyc, Dolnego oraz Górnego Śląska. Obsada tego klasztoru musiała być niezwykle skromna, rzadko przekraczała liczbę 12 członków, jednak jest to trudne do ustalenia, ponieważ źródła są niezwykle skąpe jeśli chodzi o informacje dotyczące bezpośrednio zakonników. Przeor Kasper Brunonis znany jest jeszcze z drugiej wzmianki: w okresie między 10 a 15 lutego 1427 r. przebywał w opactwie cysterskim w Henrykowie, gdzie był świadkiem inkorporacji parafii Byczeń do dóbr klasztoru cystersów w Kamieńcu Ząbkowickim, gdzie opatem był Mikołaj

²⁴ W. WATTENBACH (wyd.), *CodSil*, t. V: *Das Formelbuch des Domherr Arnold von Protzan*, Breslau 1862, nr 46, s. 249–251.

²⁵ *Chronik der Stadt Grottkau: mit Benutzung amtlicher Quellen*, s. 267.

²⁶ Archiwum Państwowe w Opolu, Akta miasta Grodkowa, nr 1252; A. BARCIAK, K. MÜLLER (red.), *Regesty listin uloženyh v Hornim Slezsku. Regesty dokumentůw przechowywanych na Gornym Slezsku*, t. II (1401–1450), Opawa – Opole – Katowice 2011, nr 97.

²⁷ *Tamże*, nr 1252.

z Brzegu²⁸ Być może Kasper musiał być w jakiś sposób rodzinnie powiązany z opatem Mikołajem, ponieważ pochodzili z tego samego miasta. Trudno jednak to stwierdzić.

Wiadomo, że klasztor grodkowski był kilkakrotnie niszczone. W 1428 r. padł ofiarą najazdu husyckiego²⁹, a w latach 1449 i 1490 spłonął³⁰. 23 sierpnia 1501 r. przeor wrocławskiego klasztoru św. Doroty i ówczesny wikariusz śląski prowincji bawarskiej Jan Rolle potwierdził, że przeor grodkowski Jan Hutter wraz z konwentem wykupił od miasta Grodkowa czynsz na Tarnowie Grodkowskim w wysokości sześciu grzywien rocznie opatrzonych na sumę 20 grzywien; otrzymali też dwanaście grzywien na remont kościoła oraz osiem grzywien na odnowienie klasztoru³¹. Z tego też wynika, że kościół musiał być już w złym stanie, z kolei zaś konwent był w nieco lepszej formie, skoro na jego wyremontowanie przeznaczono mniejszą sumę.

31 stycznia 1514 r. biskup wrocławski Jan V Thurzo wydał w Nysie dokument, w którym potwierdził, że mieszczanin Wolfgang Hoff z Grodkowa sprzedał zakonnikom jedną grzywnę i jeden wiardunek czynszu ze swego domu (*hause und hofe*) oraz ze swych dóbr w Tarnowie Grodkowskim, jak i ze stawu we wsi *Mertendorf*³². W średniowieczu zakonnicy otrzymali kielich mszalny z napisem *Calix Joannis Sculteti de Frawenhayn et suorum animarum pro convento Grotkaviensis*. Ten kielich ufundował Jan Sculteti z Chwalibóżyca; ostatnia wzmianka o istnieniu tego kielicha pochodzi z 1833 r., po tym roku jednak zaginął³³. Z pewnością klasztor musiał się cieszyć wsparciem lokalnego mieszczaństwa, jak również rycerstwa. Był przecież miejscem, gdzie odprawiano modły za zmarłych dobrodziejów konwentu, jednak do czasów dzisiejszych nie zachowały się wzmianki o takich zdarzeniach, mimo że na pewno takie musiały występować.

²⁸ P. PFOTENHAUER (wyd.), *CodSil*, t. X: *Urkunden des Klosters Kamenz*, Breslau 1881, nr CCCXXXIII.

²⁹ B. CIMAŁA, W. KACZOROWSKI, *Zarys dziejów ziemi grodkowskiej*, w: F. HAWRANEK (red.), *Wypisy do dziejów ziemi grodkowskiej*, Opole 1986, s. 103–104.

³⁰ *Tamże*, s. 104.

³¹ *Chronik der Stadt Grottkau: mit Benutzung amtlicher Quellen*, s. 268.

³² *Tamże*.

³³ *Tamże*, s. 266.

3. Schyłek

Wkrótce nastąpił nieszczęsny okres dla śląskich augustianów-eremitów. Po 1517 r., czyli po słynnym ogłoszeniu 95 tez przez Marcina Lutra (również augustianina-eremity) w Wittenberdze, na Śląsk zaczęły napływać nowinki religijne. Niewykluczone, że do grodkowskich augustianów-eremitów szybko musiały napływać informacje o reformach Marcina Lutra. Być może któryś z zakonników był jego uczniem podczas studiów w Erfurcie. Nie jest to wykluczone, zwłaszcza że Erfurt był uczelnią zdominowaną przez augustianów-eremitów, jednak źródła nie przekazały nam imion studentów związanych z konwentem grodkowskim. W związku z postępem Reformacji wielu zakonników opuściło swe macierzyste klasztory. Stało się tak również w przypadku konwentu grodkowskiego. Nie znamy jednak szczegółów tego zjawiska dla Grodkowa. W literaturze podaje się dwie daty rozwiązania konwentu: 1520³⁴ oraz 1525 r.³⁵ Autorzy nie podali jednak na potwierdzenie tych dat zapisków źródłowych. Niestety sam również nie natrafiłem na źródła dotyczące likwidacji klasztoru w Grodkowie. Uznać więc można, że klasztor musiał po 1524 r. zostać zlikwidowany, ponieważ dopiero od tego czasu notujemy likwidację klasztorów mendykanckich na Śląsku.

Znamy jednak los budynków po zlikwidowanym klasztorze. W 1549 r. Grodków uległ kolejnemu pożarowi, wówczas też spłonął klasztor. Po pożarze nie odbudowano budynku, w 1551 r. gruz przeznaczono na reparację obwarowań miejskich³⁶. Osiem lat później biskup wrocławski Baltazar von Promnitz wydał akt, w którym dobra poklasztorne przeznaczył na potrzeby szpitala miejskiego³⁷

*

Klasztor augustianów-eremitów w Grodkowie powstał przed 1294 r., a został zlikwidowany około 1524 r. Z całego tego okresu znamy tylko imiona dwóch przeorów: Kaspra Brunonis z Brzegu oraz Jana Huttera, jak również imiona ośmiu innych zakonników (w tym podprzeora, zakrystianina i szafarza). Sądzić należy, że zakonnicy ci w większości należeli do stanu mieszczańskiego, o jednym można powiedzieć, że miał pochodzenie rycerskie (Piotr Gerlachsdorf). Ze źródeł wynika, że

³⁴ K.E. SCHELLKAMMER, *Grottkau*, s. 144.

³⁵ M.K. WERNICKE, *Die Augustiner-Eremiten (OESA)*, w: F. JÜRGENMEIER, R.E. SCHWERTFEGER (red.), *Orden und Klöster im Zeitalter vor Reformation und Katholischer Reform 1500–1700*, t. II, Münster 2005, s. 52.

³⁶ W.M. CEBULKA, *Dzieje kościołów*, s. 17.

³⁷ M. WRZESZCZ, *Grodków*, kol. 166.

klasztór uzyskiwał siedem grzywien i jeden wiardunek rocznego czynszu (na pewno dochód był wyższy), jak również znamy informację o jednorazowym wsparciu w wysokości dwudziestu grzywien na remont klasztoru i kościoła oraz o fundacji kielicha mszalnego dokonanego przez Jana Sculteti z Chwalibożyc. Widać zatem, że przeorzy grodkowscy próbowali komasować czynsze wokół wsi Tarnów Grodkowski; była to z pewnością konsekwentna polityka gospodarcza. Niestety, stan źródeł jest tak nikły, że na temat tajemniczego klasztoru w Grodkowie nie jesteśmy w stanie nic więcej powiedzieć. Jednak mimo tego próba zebrania i opisanie tych wszelkich źródłowych szczątków jest niezbędna, by w ten sposób spróbować nieco rozszerzyć obraz geografii klasztornej Dolnego, jak i Górnego Śląska.

*

Literatura

Archiwum Państwowe w Opolu, Akta miasta Grodkowa.

BARCIAK A., MÜLLER K. (red.), *Regesty listin uložených v Horním Slezsku. Regesty dokumentův przechowyvaných na Górnym Šląsku*, t. II (1401–1450), Opawa – Opole – Katowice 2011.

BISKUP M., *Średniowieczna sieć klasztorów w państwie Zakonu Krzyżackiego w Prusach (do 1525 roku)*, w: H. GAPSKI, J. KŁOCZOWSKI (red.), *Zakony i klasztory w Europie Środkowo-Wschodniej. X–XX wiek*, Lublin 1999, s. 49–70.

CEBULKA W.M., *Dzieje kościołów i wyznań w Grodkowie*, Grodków 1999.

Chronik der Stadt Grottkau: mit Benutzung amtlicher Quellen, A.C. BECK'S WITTE (wyd.), Grottkau 1867.

CIMAŁA B., KACZOROWSKI W., *Zarys dziejów ziemi grodkowskiej*, w: F. HAWRANEK (red.), *Wypisy do dziejów ziemi grodkowskiej*, Opole 1986, s. 33–143.

DOLA K., *Dzieje Kościoła na Śląsku*, cz. 1: *Średniowiecze*, Opole 1996.

DZIEWULSKI W., *Grodków w dwóch pierwszych wiekach swego istnienia (do roku 1450)*, w: *Z przeszłości i terażniejszości Grodkowa. Materiały na sesję popularnonaukową*, cz. I, Opole 1968, s. 18–45.

DZIEWULSKI W., *Lokacja Grodkowa na prawie zachodnim*, KHKM 17 (1969), s. 503–508.

EYSYMONTT R., *Kod genetyczny miasta. Średniowieczne miasta lokacyjne na tle urbanistyki europejskiej*, Wrocław 2009.

GRÜNHAGEN C., WUTKE K. (wyd.), *CodSil*, t. VII: *Regesten zur schlesischen Geschichte*, cz. 3: *Bis zum Jahre 1300*, Breslau 1886.

- IRGANG W., APPELT H., MENZEL J.J. (wyd.), *Schlesisches Urkundenbuch*, t. VI: 1291–1300, Köln 1998.
- JUREK T., *Trzynastowieczne lokacje miejskie w dobrach Pogorzeliów*, w: C. BUŚKO (red.), *Civitas et villa. Miasto i wieś w średniowiecznej Europie Środkowej*, Wrocław 2002, s. 89–98.
- KLEMENSKI M.A., *Klasztor augustianów-eremitów w Sierakowie nad Wartą (XI–XV w.)*, NP 122 (2015), s. 5–13.
- KRATOCHWIL Z., *Augustianie w Chojnicach (1356–1819)*, RGd 49 (1989), z. 1, s. 23–49.
- KRATOCHWIL Z., *Augustianie w metropolii lwowskiej od końca XIV do połowy XIX wieku*, RTK, 42 (1995), z. 4, s. 67–103.
- KRATOCHWIL Z., *Augustianie w Warszawie. Kościół i klasztor św. Marcina*, WStT 7 (1994), s. 191–216.
- KUNZELMANN A., *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten*, cz. III: *Die Bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, Würzburg 1972.
- LUIJK B. VAN (wyd.), *Bullarium Ordinis Eremitarum S. Augustini. Periodus formationis 1187–1256*, Würzburg 1964.
- MANDZIUK J., *Historia Kościoła katolickiego na Śląsku*, t. I, cz. 2: (1302–1417), Warszawa 2004.
- NEULING N., *Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, Breslau 1902.
- PFOTENHAUER P. (wyd.), *CodSil*, t. X: *Urkunden des Klosters Kamenz*, Breslau 1881.
- REISCH C., *Geschichte des Klosters und der Kirche St. Dorothea in Breslau*, Breslau 1908.
- RUTKOWSKA-PŁACHCIŃSKA A., *Strzelin, Ścinawa, Grodków: nieudane możnowładcze założenia targowe w XIII wieku*, „Studia z Dziejów Osadnictwa” (1965), t. III, s. 8–65.
- SHELLKAMMER K.E., *Grottkau*, w: H. STOOB, P. JOHANEK (wyd.), *Deutsches Städtebuch. Handbuch Städtischer Geschichte*, cz. 1: *Schlesien*, Stuttgart – Berlin – Köln 1995, s. 144.
- SILNICKI T., *Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku*, Warszawa 1953.
- UTH G., *Szkic historyczno-biograficzny Zakonu Augustiańskiego w Polsce*, Kraków 1930.
- WATTENBACH W. (wyd.), *CodSil*, t. V, *Das Formelbuch des Domherr Arnold von Protzan*, Breslau 1862.
- WAŚ G., *Zakony mendykanckie na Śląsku w średniowieczu*, SKHS 53 (1998), z. 3–4, s. 415–434.

WERNICKE M.K., *Die Augustiner-Eremiten (OESA)*, w: F. JÜRGENMEIER, R.E. SCHWERDT-FEGER (red.), *Orden und Klöster im Zeitalter vor Reformation und Katholischer Reform 1500–1700*, t. II, Münster 2005, s. 47–72.

WRZESZCZ M., *Grodków*, EK, t. VI, Lublin 1993, kol. 166.

*

Streszczenie: Artykuł prezentuje dzieje klasztoru augustianów-eremitów w Grodkowie. Był to pierwszy klasztor zakonu augustiańskiego na Śląsku. Jednym z problemów badawczych jest ustalenie daty fundacji klasztoru. Autor przypuszcza, że fundatorem mógł być książę Henryk V Brzuchaty, jak również datuje ten fakt na lata 1290–1294. Prezentuje również ekonomiczne i społeczne dzieje konwentu, również związki ze społeczeństwem. Klasztor został rozwiązany w okresie Reformacji.

Słowa kluczowe: Grodków, augustianie-eremici, Śląsk, klasztory, historia.

Abstract: Augustinian-hermits in Grodków (ca. 1294 – ca. 1524). The aim of the article is to present the history of the Augustinian-Hermit Convent in Grodków. It was the first monastery of the Augustinian Order in Silesia. The research problem is to establish the Convent's founding and functioning dates. The author believes that the Convent was founded by Henry V the Fat (*Brzuchaty*). He dates the foundation to the years 1290–1294. He also presents the economic and social history of the convent as well as its social composition. The convent was dissolved at the time of The Reformation.

Keywords: Grodków, Augustinian-hermits, Silesia, convents, history.